

Öğrenci Hemşirelerin Kişilerarası İlişki Biçimi ve Sosyal-Duygusal Yetkinlik Düzeyleri

İle Pandemi Kaygısı Arasındaki İlişki

The Effect of Interpersonal Relationship And Social Emotional Competence on

Pandemic Anxiety in University Students

Tuğba Güneş Ölmez¹, Leyla Baysan Arabacı²

Öz

Amaç: Araştırma, üniversite hemşirelik öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Biçimi ve Sosyal-Duygusal Yetkinlik düzeyinin Pandemi Kaygısına etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: İlişki arayıcı olarak tasarlanan çalışma, bir üniversitede 2021-2022 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 349 hemşirelik lisans öğrencisiyle yürütülmüştür. Veriler, *Tanıtıcı Bilgi Formu, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ), Sosyal-Duygusal Yetkilik Ölçeği ve Pandemi Kaygısı Ölçeği* ile toplanmıştır. Veriler, tanımlayıcı istatistikler, korelasyon ve lineer regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Ayrıca ölçeklerin cronbach alpha güvenirlik değerleri, puan ortalamaları ve minimum-maksimum değerleri hesaplanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerinin %72,2'si kadın ve yaş ortalaması 20,4±4,5 ve %16,9'u COVID-19 geçirdiğini belirtmiştir. Pandemi kaygısının kız öğrencilerde ve yaş azaldıkça arttığı ve öğrenci hemşirelerin kişilerarası ilişki biçimleri ile pandemi kaygısının tüm alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Sonuç: Öğrenci hemşirelerin cinsiyeti, yaşı, kişilerarası ilişki boyutları (*özellikle onay bağımlılık ve güven duyma alt boyutları*), COVID 19 nedeniyle daha önce kendisi ya da bir yakınının hastanede yatarak tedavi olma öyküsüne sahip olma pandemi kaygısını etkilemektedir

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencisi, kaygı, kişilerarası ilişkiler, ruhsal yetkinlik,

Abstract

Objective: The study was conducted to examine the effect of Interpersonal Relationship Style and Social-Emotional Competence on Pandemic Anxiety in university nursing students.

Method: The study, designed as a correlational study, was conducted with 349 undergraduate nursing students studying at a university in the 2021-2022 academic year. Data were collected using the Descriptive Information Form, Interpersonal Relationship Dimensions Scale (IRDS), Social-Emotional Competence Scale, and Pandemic Anxiety Scale. Data were analyzed using descriptive statistics, correlation and linear analysis. In addition, cronbach alpha reliability values, mean scores and minimum-maximum values of the scales were calculated.

Results: 72.2% of the students were female with an average age of 20,4±4,5 and 16.9% stated that they had COVID-19. It was found that pandemic anxiety increased in female students and with decreasing age, and there was a significant relationship between student nurses' interpersonal relationship styles and all sub-dimensions of pandemic anxiety.

Conclusion: Student nurses' gender, age, interpersonal relationship dimensions (especially approval dependency and trusting sub-dimensions), and having a history of hospitalization due to COVID 19 affect pandemic anxiety.

Key Words: Anxiety, interpersonal relations, mental competence, nursing student

¹Hemşire, Torbalı Devlet Hastanesi Anestezi Yoğun Bakım Ünitesi Torbalı, İzmir, Türkiye, tubagne12@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4413-9103

²Sorumlu Yazar, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye, : baysanarabaci@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0314-6350

Geliş Tarihi: 7 Nisan 2025, Kabul Tarihi: 12 Eylül 2025, Yayınlanma Tarihi: 01 Ekim 2025

*Araştırma, 18-22 Ekim 2023 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilen 7. Uluslararası 11. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

Özet Açıklama (Summary Statement)**Bu konu hakkında bilinenler nelerdir?**

- Literatürde, pandemi döneminde en çok kaygı yaşayan meslek grubunun sağlık çalışanları ve daha sonra sağlık alanında öğrenim gören üniversite öğrencileri olduğu belirtilmektedir.
- Bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu dönemde, zorlu hastane süreçlerinde, artan bulaş riskine rağmen bakım vermek ve mesleğin gereklerini yerine getirecek olmak, stres dolu bir alanda öğrenimini verimli bir şekilde tamamlamaya çalışmak üniversite öğrencileri arasında kaygı yaşanmasına sebep olabilmektedir.
- Öğrencilerin, bulaş konusundaki kaygı düzeylerinin ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi yürütülen eğitimin niteliği açısından oldukça önemlidir.

Bu makalenin sonuçları nelerdir?

- Araştırmanın bulgularına göre, öğrenci hemşirelerin kendisi ya da bir yakınının COVID 19 nedeniyle hastanede yatarak tedavi görmesi, yaşı, cinsiyeti, sınıf düzeyi pandemi kaygısını etkilemektedir. Ayrıca, kişilerarası ilişkilerinde “onay alma” düzeyi yüksek olan öğrencilerin bulaş kaygılarının düşük olduğu; başkaları ile temas etmeye, sosyalleşmeye önem veren ve pandemi sürecinde gelişen kısıtlamalarla bu yönde yaşadıkları sınırlılıklara ilişkin farkındalığı yüksek olan öğrencilerin ise daha fazla kaygı yaşadığı tespit edilmiştir.

Bu makalenin katkıları nelerdir?

- Makale, öğrenci hemşirelerin hissettiği bulaş kaygısının olası olumsuz sonuçlarının (işlevsiz inançlar, ruhsal problemler vb.) gelişmesini önleme ve pandemi kaygısı için daha riskli grupta olan öğrencilere (kadın olan, birinci ve son sınıf olan, kendisi ya da bir yakını COVID-19 nedeniyle hastanede yatarak tedavi gören vb.) yönelik ihtiyaç duyulan desteği sağlama konusunda rehber olacaktır.

Giriş

İnsan çevresiyle ilişki kurma eğiliminde ve ihtiyacındadır. Maslow’un temel gereksinimler hiyerarşisine göre temel fizyolojik ve güvenlik gereksiniminden sonraki ihtiyaçlardan biri de ilişki kurma ve ait olma hissidir. Karşılıklı iletişim ve etkileşim kurmak toplumu bir arada tutarak ait olma gereksinimini karşılamaktadır. Temel gereksinimlerimizden kişilerarası ilişki; en az iki kişinin karşılıklı sözlü/sözsüz etkileşim kurmasıyla gerçekleşir. Bireyin kişilik ve davranışları, kurulan kişilerarası ilişkilerle gelişir. Kişilerarası ilişkilerin geliştiği önemli dönemlerden biri de üniversite yaşamıdır.^{1,2}

Kişilerarası ilişkiler, birey ve topluma göre değişiklik gösterebilir. Kişilerin altta yatan bireysel özelliklerindeki ya da yetkinliklerindeki (*duygusal zeka, sosyal zeka, empati ve duyarlılık vb.*) farklılıklar bunun nedeni olabilir. Bu yetkinliklerden biri olan, bilişsel süreçlerin, sosyal ve duygusal becerilerin oluşturduğu “sosyal yetkinlik” düzeyi de, kişilerin başkalarıyla iletişim kurma şeklini etkileyebilir. Sosyal-duygusal yetkinlik, doğduğumuz andan başlayarak; anne-baba-çocuğun etkileşimi, bağlanma, konuşma, dil gelişimi ve akran ilişkilerinin gelişebildiği sosyal ortamlarda bulunmak suretiyle oluşur. Çocukluk döneminde öğrenilmeye başlayan yetkinlik gelişimi erişkinlik döneminde de devam eder.^{3,4}

İdiyopatik pnömoni bildirimi ile 31 Aralık 2019’da başlayıp, 7 Ocak 2020’de tanımlanan COVID-19 pandemisi tüm Dünya’da yaşamı etkilemiş ve fizyolojik etkilerinin yanında psikolojik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. Virüse kendisinin yada başkasının yakalanması, izolasyon, karantina, hastalığın ağırlığı, hastanede kalma, yakını kaybetme, uzaktan eğitim, yalnızlık, ekran bağımlılığı gibi birçok belirsizliği içinde barındıran pandemi, bireylerde çeşitli düzeylerde kaygıya neden olmuştur. Kişiler tarafından gösterilen psikolojik tepki ve pandemi süreciyle başetme durumu birçok etkene bağlı olarak kişiden kişiye farklılık göstermiştir. Literatüre göre, pandemi döneminde en çok kaygı yaşayan meslek grubu sağlık çalışanları olmuş ve ardından sağlık alanında öğrenim gören üniversite öğrencileri gelmiştir. Hem zorlu hastane sürecinde, artan bulaş riskine rağmen bakım vermek ve mesleğin gereklerini yerine getirecek olmak, hem de stres dolu bir alanda öğrenimini verimli bir şekilde tamamlamaya çalışmak üniversite öğrencileri arasında da kaygı yaşanmasına sebep olmuştur.^{5,6} Özellikle, COVID-19 gibi bulaş olasılığı yüksek olan bir hastalığa bağlı salgın dönemi tamamen sonlanmadan, üniversitelerin bir buçuk yıllık online eğitim sürecinin ardından yüz yüze eğitime başlama kararı almasıyla birlikte sağlık çalışanı adayı olan öğrencilerin bu konudaki kaygı düzeylerinin ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi ayrıca önem kazanmıştır. Hemşirelik lisans programı uygulamalı bir alan olması nedeniyle öğrenciler eğitimlerinin önemli bir bölümünü hasta, ailesi ve sağlık ekibi üyeleri ile kurdukları kişilerarası süreçlerle yürütmektedir. Öğrenciler tarafından yaşanacak olası bir yoğun bulaş kaygısının, kişinin öğrenim sürecini sekteye uğratacağı öngörüsünden hareketle, bu çalışmada, Türkiye’nin batısında bulunan bir üniversitede 2021-2022 Eğitim Öğretim yılında hemşirelik lisans programında öğrenim gören öğrencilerin kişilerarası ilişki biçimi ve sosyal duygusal yetkinlik düzeyleri ile pandemi kaygısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularının, gelecekte ortaya çıkabilecek benzer bir pandemi durumunda eğitim öğretim faaliyetlerinin yapılandırılması sürecinde çizilecek yol haritasına ışık tutacağı öngörülmektedir.

Gereç ve Yöntem

Araştırma kesitsel ve ilişki arayıcı tiptedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, öğrenci hemşirelerin kişilerarası ilişki biçimleri ve sosyal duygusal yetkinlik düzeyleri ile pandemi kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapıldı. Ayrıca öğrenci hemşirelerin sosyodemografik özelliklerinin ve COVID-19 ile ilgili bazı görüş ve deneyimlerinin pandemi kaygısını etkileme durumu da incelendi.

Araştırmanın Hipotezleri

H1₁: Öğrenci hemşirelerin bazı sosyodemografik özellikleri (*cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi*) pandemi kaygısını etkilemektedir.

H1₂: Öğrenci hemşirelerin COVID-19 ile ilgili bazı görüş ve deneyimleri (*kendisi veya yakınının COVID 19 nedeniyle hastanede tedavi olma durumu*) pandemi kaygısını etkilemektedir.

H1₃: Öğrenci hemşirelerin kişilerarası ilişki biçimleri ile pandemi kaygısı arasında ilişki vardır.

H1₄: Öğrenci hemşirelerin sosyal duygusal yetkinlik düzeyi ile pandemi kaygısı arasında ilişki vardır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma, Türkiye'nin batısında bir üniversitenin 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı Güz Dönemi'nde hemşirelik lisans programında öğrenim gören öğrenci hemşirelerle (N=730) ile yapıldı. Örneklem seçimine gidilmedi ve araştırmaya 360 öğrenci hemşire (*evrenin %49.3*) katılım gösterdi. Anketlerin %80'ini doldurulmayan 11 öğrenciye ait veriler araştırmaya dahil edilmeyerek, 349 öğrenciye ait anket araştırma kapsamında değerlendirildi.

Verilerin Toplanması ve Veri Araçları

Araştırmada, öğrenci hemşirelerin sosyodemografik özellikleri, kişilerarası ilişki biçimleri ve sosyal-duygusal yetkinlik düzeyleri *bağımsız değişkenleri*, öğrenci hemşirelerin pandemi kaygıları ise *bağımlı değişkeni* oluşturmuştur. Araştırmada veri toplamak amacıyla dört araç kullanıldı:

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan form öğrenci hemşirelerin sosyodemografik özelliklerini değerlendiren 4 açık uçlu, 5 kapalı uçlu olmak üzere 9 sorudan oluşmaktadır.

Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ): Ölçeğin geçerlik, güvenirlik ve geliştirilmesi İmamoğlu ve Aydın (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek 5'li likert tipi 53 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin dört boyutu bulunmaktadır. Bunlar; *Onay Bağımlılık (15 Madde)*, *Empati (9 Madde)*, *Başkalarına Güven (15 Madde)* ve *Duygu Farkındalığı (14 Madde)*'dir¹ Ölçekte bulunan 3, 5, 9, 10,12, 14, 16, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 38, 43, 46, 47, 49, 52,

53 maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan, bireyin ilgili alt boyutun değerlendirdiği özelliğe daha fazla sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek değerlendirmesi için toplam puan hesaplanmamaktadır¹ Ölçek bütününe ait Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .78 ile .85 aralıklarında olup; bu örneklem grubu için 0,83 bulunmuştur.

Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği (SDYÖ): Sosyal-duygusal kavramı McBrien, Wild ve Bachorowski (2018) tarafından geliştirilmiştir.⁷ Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirliği Ay ve Temel (2021) tarafından yapılmıştır. 25 madde içeren iki alt boyuttan oluşmaktadır.⁸ “Uyumluluk” alt boyutu farklı durumlara uyum sağlama becerisini; “anlatımcılık” alt boyutu başkalarına karşı duyguların ifade edilebilme yeteneğini ölçmektedir. 5’li likert tipi olan ölçekte her bir madde değerlendirmesi en düşük 1 puan, en yüksek 5 puan olacak şekilde yapılmaktadır. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .86 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı .84’tür. Bu örneklem grubu için Cronbach Alpha değeri 0,94 bulunmuştur.

Pandemi Kaygısı Ölçeği (PKÖ): Ölçeğin geliştirilmesi Özalp, Çelebi ve Ekşi (2021) tarafından yapılmıştır.⁹ Ölçek; *bulaşma kaygısı, somatik tepkiler, psikososyal etkiler ve işlevsiz inançlar* olmak üzere dört boyut, 26 maddeden oluşmuştur. 5’li likert tipindedir (1= Hiçbir zaman 2= Nadiren 3= Ara sıra 4= Çoğunlukla 5=Her zaman). Ölçekte ters madde bulunmamaktadır; alınan toplam puandaki artış bireyin pandemiye bağlı olarak gelişen kaygı düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Madde-toplam puan korelasyon katsayıları .36 ile .75 arasında değişmektedir. Ölçek bütününe ait Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .92 olup; bu örneklem grubu için 0,92 bulunmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma protokolü Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak yürütüldü. Araştırmada kullanılan ölçme araçları için ölçek yazarlarından, bir üniversitenin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu’ndan (18.11.2021 tarih, 0487 Karar No ve 0554 sayılı) ve araştırmanın yürütüldüğü üniversite yönetiminden izin alındıktan sonra veriler toplandı. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrenci hemşireler bilgilerin gizli kalacağı ve araştırma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacağına dair açıklama yapıldı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın bir ilde bulunan bir üniversitedeki tek bir lisans programında öğrenim gören öğrenci hemşireler ile yürütülmüş olması sonuçların genellenememesi sonucuna ulaştıran bir sınırlılığıdır.

Bulgular

Araştırmaya 349 hemşirelik öğrencisi dâhil olmuştur. Öğrencilerin yaş dağılımı 18 ile 27 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması $20,4 \pm 4,5$ 'dir. Öğrenci hemşirelerin %72,2'si kadın ($n=252$), %26,9'u son sınıf öğrencisi (intörn) olup, %47,6'sı yurttan yaşamaktadır.

Tablo 1. Öğrenci Hemşirelerin Sosyo-Demografik Özellikleri, COVID-19 İle İlgili Görüş ve Deneyimlerine Göre Dağılımı

Sosyo-Demografik Özellikler COVID-19 İle İlgili Görüş ve Deneyimler	Sayı	%
<u>Cinsiyet</u>		
Kadın	252	72.2
Erkek	97	27.8
<u>Yaş</u>	$X = 20,4 \pm 4,5$	
<u>Öğrenim Gördüğü Sınıf</u>		
1. Sınıf	107	30.7
2. Sınıf	62	17.8
3. Sınıf	86	24.6
4. Sınıf	94	26.9
<u>Birlikte Yaşadığı Kişiler</u>		
Yalnız	23	6.6
Yurtta	166	47.6
Ailesiyle	92	26.4
Arkadaşlarıyla	58	16.6
Akrabalarıyla	10	2.9
<u>COVID 19 Geçirme Durumu</u>		
Geçiren	59	16.9
Geçirmeyen	290	83.1
<u>COVID 19 Başkasına Bulaştırma Düşüncesi</u>		
Olan	39	11.2
Olmayan	310	88.8
<u>COVID 19 Geçiren Yakını Olma</u>		
Olan	145	41.5
Olmayan	204	58.5
<u>Kendisi veya Yakınının COVID 19 Nedeniyle Hastanede Tedavi Olma Durumu</u>		
Tedavi Olan	95	27.2
Tedavi Olmayan	254	72.8
<u>COVID-19 Nedenli Yakınını Kaybetme Durumu</u>		
Yakınını Kaybeden	51	14.6
Yakınını Kaybetmeyen	298	85.4
TOPLAM	349	100.0

Öğrenci hemşirelerin %41,5'i bir yakınının ve %16,9'u kendisinin COVID-19 geçirdiğini, %27,2'si geçirilen bu enfeksiyon nedeniyle tedavi gördüğünü ve %14,6'sı COVID-19 nedeniyle bir yakını kaybettiğini ve %11,2'si COVID-19 enfeksiyonunu başkalarına bulaştırma düşüncesine sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 2. Öğrenci Hemşirelerin Kişilerarası İlişki Boyutları (KİBÖ), Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği (SDYÖ) ve Pandemi Kaygısı Ölçeğinin (PKÖ) Toplam ve Alt Ölçek Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı

	Ölçek Toplam ve Alt Boyutları	X ± Ss	Ortanca	Alınan Min-Max	Ölçek Min-Max
KİBÖ	Onay Bağımlılık	47,6 ± 9,6 ↓	48	16 – 72	15 – 125
	Empati	18,9 ± 5,2 ↓	19	9 – 35	9 – 40
	Başkalarına Güven	44,0 ± 8,7 ↓	44	18 – 70	15 – 125
	Duygu Farkındalığı	35,2 ± 7,4 ↓	35	15 - 56	14 - 70
SDYÖ	Uyumluluk	59 (52,5- 65) ↑	59	16 - 80	16 - 80
	Anlatımcılık	34 (30 - 38) ↑	34	9 - 45	9 - 40
	Toplam	94 (84 -102) ↑	94	25 - 125	25 - 125
PKÖ	Bulaşma Kaygısı	31,2 ± 8,6 ↑	31	10 - 50	10 - 50
	Somatik Tepkiler	12 (8-19,5) ≡	12	8 - 40	8 - 40
	Psikososyal Etkiler	12,8 ± 4,5 ≡	13	4 - 20	4 - 20
	İşlevsiz İnançlar	9,1 ± 3,8 ↓	9	4 - 20	4 - 20
	Toplam	68,1 ± 19,1 ↓	68	26 - 129	26 - 130

Öğrenci hemşirelerin KİBÖ toplam ve alt ölçek puan ortalama değerlerinin ortalamanın altında, SDYÖ toplam ve alt ölçek ortanca değerlerinin ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. PKÖ için, “*Bulaşma Kaygısı*” alt ölçek puan ortalamalarının ortalamanın üzerinde, “*Somatik Tepkiler*” alt ölçeğine ait ortanca değerin ve “*Psikososyal Etkiler*” alt ölçek puan ortalamasının orta düzeyde olduğu ve *İşlevsiz İnançlar* alt ölçek ve pandemi kaygısı toplam ölçek puan ortalamalarının ortalamanın altında olduğu görülmektedir.

Öğrenci hemşirelerin cinsiyetlerine göre KİBÖ’nin “*Empati*” ve “*Başkalarına Güven*” alt boyut puan ortalamalarının; SDYÖ’nin toplam ve “*Uyumluluk*” ile “*Anlatımcılık*” alt boyut puan ortalamalarının; PKÖ’nin toplam ve “*Bulaşma Kaygısı*” ile “*Psikososyal Etkiler*” alt boyut puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğu saptanmıştır. Ayrıca, öğrenci hemşirelerin sınıf düzeyleri arttıkça SDYÖ’nin toplam ve “*Uyumluluk*” ile “*Anlatımcılık*” alt boyut puan ortalamalarının da arttığı ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğu bulunmuştur. Bunların yanısıra öğrenci hemşirelerin *kendisinin veya yakınının COVID-19 nedeniyle hastanede tedavi olma* durumuna göre PKÖ’nün *Somatik Tepkiler*” alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı ölçüde farklı olduğu saptanmıştır (p<0.05)

Tablo 3. Öğrenci Hemşirelerin Cinsiyet ve Sınıf Düzeylerine Göre Kişilerarası İlişki Boyutları (KİBÖ), Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği (SDYÖ) ve Pandemi Kaygısı Ölçeği (PKÖ) Toplam ve Alt Ölçek Puan Ortalamalarının/Ortancalarının Dağılımı

Ölçekler	Ölçeklerin Toplam ve Alt Boyutları	CİNSİYET		p	SINIF DÜZEYİ				p
		Kadın (n=252)	Erkek (n=97)		1.Sınıf (n=107)	2.Sınıf (n=62)	3.Sınıf (n=86)	4.Sınıf (n=94)	
KİBÖ	Onay Bağımlılık	47,4±9,7	48,1±9,5	0,562 ¹	47,7±9,0	47,1±9,3	48,0±9,7	47,6±10,4	0,955 ³
	Empati	18,3±4,9	20,5±5,6	<0,001 ¹	19,1±5,1	18,8±5,4	19,7±5,3	18,0±5,1	0,201 ³
	Başkalarına Güven	43,3±8,7	46,0±8,4	0,009 ¹	44,7±9,0	44,3±9,6	44,2±8,5	42,8±7,9	0,458 ³
	Duygu Farkındalığı	35,4±7,4	34,8±7,6	0,556 ¹	36,2±8,2	35,4±7,1	35,4±7,1	34,0±6,8	0,224 ³
SDYÖ	Uyumluluk	60(54-65)	56(49-62,5)	0,005 ²	57(51-62)	58(50,8-62)	60,5(53,8-67)	61(56-67,3)	0,001 ⁴
	Anlatımcılık	35(32-39)	32(28-37)	<0,001	34(30-37)	34(29,8-37)	34,(29-38)	36(32-40)	0,025 ⁴
	Toplam	95(87-103)	89(77,5-98)	0,001 ²	91(81-98)	91(80,8-98,3)	95(82,8-105)	96,5(88,8-107)	0,002 ⁴
PKÖ	Bulaşma Kaygısı	32,4±8,3	28,1±8,6	<0,001 ¹	33,0±8,2	29,6±7,2	30,4±8,5	31,0±9,7	0,055 ³
	Somatik Tepkiler	12(8,3-19,8)	11(8-19,5)	0,528 ²	14(10-20)	12,5(9-21,3)	11(8-18)	11(8-18)	0,086 ⁴
	Psikososyal Etkiler	13,4±4,3	11,2±4,4	<0,001 ¹	13,3±4,2	12,3±4,0	12,7±4,7	11(8-18)	0,459 ³
	İşlevsiz İnançlar	9,3±3,6	8,6±4,1	0,124 ¹	9,2±3,5	8,6±3,5	9,2±4,0	9,4±4,1	0,633 ³
	Toplam	70,1±18,2	62,7±20,4	0,001 ¹	71,3±17,8	65,7±16,0	66,6±19,7	67,3±21,5	0,191 ³

Tablo 4. Öğrenci Hemşirelerin Yaş, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği, Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği ve Pandemi Kaygısı Ölçeği Toplam ve Alt Ölçek Puan Ortalamaları/ Ortancaları Arasındaki İlişki

	ÖLÇEKLER VE ALT BOYUTLARI		Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)				Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği (SDYÖ)			Pandemi Kaygısı Ölçeği (PKÖ)					YAŞ
			Onay Bağımlılık	Empati	Başkalarına Güven	Duygu Farkındalığı	Uyumluluk	Anlatımcılık	Toplam	Bulaşma Kaygısı	Somatik Tepkiler	Psikososyal Etkiler	İşlevsiz İnançlar	Toplam	
KİBÖ	Onay Bağımlılık	r p N	1 349												
	Empati	r p N	0.063 0.237 349	1 349											
	Başkalarına Güven	r p N	-.324** 0 349	.278** 0 349	1 349										
	Duygu Farkındalığı	r p N	-.464** 0 349	.239** 0 349	.463** 0 349	1 349									
SDYÖ	Uyumluluk	r p N	.286** 0 349	-.464** 0 349	-.356** 0 349	-.348** 0 349	1 349								
	Anlatımcılık	r p N	.178** 0.001 349	-.507** 0 349	-.220** 0 349	-.210** 0 349	.828** 0 349	1 349							
	Toplam	r p N	.256** 0 349	-.501** 0 349	-.318** 0 349	-.308** 0 349	.975** 0 349	.932** 0 349	1 349						
PKÖ	Bulaşma Kaygısı	r p N	-0.215** 0.001 349	-0.060 0.264 349	0.111* 0.039 349	0.146** 0.004 349	0.037 0.490 349	0.076 0.158 349	0.057 0.285 349	1 349					
	Somatik Tepkiler	r p N	-0.265** 0.001 349	-0.106* 0.049 349	0.213** 0.001 349	0.221** 0.004 349	0.132* 0.013 349	-0.105 0.051 349	-0.124* 0.021 349	0.322** 0.001 349	1 349				
	Psikososyal Etkiler	r p N	-0.258** 0.001 349	-0.071 0.186 349	0.166** 0.001 349	0.219** 0.001 349	-0.041 0.443 349	0.030 0.579 349	-0.009 0.864 349	0.588** 0.001 349	0.432** 0.001 349	1 349			
	İşlevsiz İnançlar	r p N	-0.248** 0.001 349	0.084 0.119 349	0.193** 0.001 349	0.220** 0.001 349	-0.015 0.782 349	-0.081 0.131 349	-0.041 0.450 349	0.569** 0.001 349	0.516** 0.001 349	0.473** 0.001 349	1 349		
	Toplam	r p N	-0.303** 0.001 349	0.031 0.565 349	0.219** 0.001 349	0.253** 0.001 349	-0.039 0.468 349	-0.019 0.718 349	-0.028 0.607 349	0.826** 0.001 349	0.706** 0.001 349	0.762** 0.001 349	0.785** 0.001 349	1 349	
YAŞ		r p N	.136* 0.011 349	0.025 0.639 349	-0.038 0.477 349	-.129* 0.016 349	.187** 0 349	0.088 0.1 349	.156* 0.004 349	-0.152** 0.004 349	-0.073 0.175 349	-0.151** 0.005 349	-0.056 0.299 349	-0.121* 0.023 349	1 349

*p<0,05, **p<0,001

Tablo 5: Pandemi Kaygı Ölçeğine Etki Eden Faktörlerin Lineer Regresyon Modeli

	<i>Standardize Olmayan Beta Katsayısı</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>Standardize Beta Katsayısı</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>B (%95 GA)</i>		<i>Kollinearite İstatistiği</i>	
						<i>Alt</i>	<i>Üst</i>	<i>Tolerance</i>	<i>VIF</i>
Sabit	68,67	8,656				51,645	85,695		
Onay Bağımlılık	-0,492	0,105	-0,247	-4,701	<0,001	-0,697	-0,286	0,887	1,127
Başkalarına Güven	0,353	0,117	0,161	3,03	0,003	0,124	0,583	0,87	1,149
Kadın (ref: Erkek)	8,403	2,14	0,198	3,927	<0,001	4,194	12,612	0,971	1,03
COVID-19 nedenli tedavi görme (ref: Hayır)	4,333	2,132	0,101	2,033	0,043	0,14	8,525	0,991	1,009

 $R^2=0,154$

Öğrenci Hemşirelerin Yaş, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği, Sosyal-Duygusal Yetkinlik Ölçeği ve Pandemi Kaygısı Ölçeği Toplam ve Alt Ölçek Puan Ortalamaları/ Ortancaları Arasındaki İlişki Tablo 4’de görülmektedir. Öğrenci hemşirelerin kişilerarası ilişki becerileri (*empati, güven duyma ve duygu farkındalığı*) ile sosyal duygusal yetkinlik arasında anlamlı negatif yönlü ve *onay bağımlılık* yetileri ile sosyal duygusal yetkinlik arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Pandemi Kaygısı Ölçeği (PKÖ) üzerine etki eden faktörlerin lineer regresyon modeli oluşturulduğunda, *Onay Bağımlılık* alt boyut puan ortalamasındaki artışın PKÖ’nde negatif yönlü ($p<0,001$), *Başkalarına Güven* alt boyutunda, kadın cinsiyette olmada ve COVID-19 nedenli tedavi görme durumunda pozitif yönlü değişimi gösterdiği ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Tartışma

Öğrenci hemşirelerin kişilerarası ilişki biçimleri ve sosyal duygusal yetkinlik düzeyleri ile pandemi kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmadan şu sonuçlar ele edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrenci hemşirelerin kendi duygu, düşünce ve fikirlerinden çok başkalarının fikirlerine önem verme, sürekli onay alma (*onay bağımlılık*) eğilimlerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin otonomisini destekleyen sahip oldukları bu olumlu özelliğe karşın, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama (*empati*), karşılıklı ilişkide diğerlerine güven duyma (*başkalarına güven duyma*) ve kendi duygu ve davranışlarının farkında olma (*duyguların farkındalığı*) eğilimlerinin de düşük olduğu görülmüştür. Pandemi sürecinde alınan önlem kararı ve sosyal mesafe kişilerarası ilişkilerin gerçekleşmesini azaltmıştır.¹⁰ Pandemiye bağlı kişilerarası ilişkilerde yaşanan bu kısıtlamanın öğrenci hemşirelerin bu yetkinliklerini (*empati, güven duyma ve duygu farkındalığı yetilerini*) olumsuz yönde etkileyerek bu sonucun oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim literatürde de, pandemide paylaşım yapabildikleri bir arkadaşla sahip olan gençlerin psikolojik iyi oluşlarının olumlu yönde daha iyi olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁻¹³

Öğrenci hemşirelerin *Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği* toplam ve alt ölçek puan ortancalarının ortalamaların üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bulgu, araştırmaya katılan öğrenci hemşirelerin kişilerarası ilişkilerde farklı durumlara uyum sağlama becerisinin (*uyumluluk*) ve başkalarına karşı duygularını ifade edebilme yeteneğinin (*anlatımcılık*), dolayısı ile sosyal duygusal yetkinliklerinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Öğrenci hemşirelerin kişilerarası ilişkilerde *onay bağımlılık* düzeyi arttıkça ve *empati, güven duyma ve duygu*

farkındalığı azaldıkça sosyal duygusal yetkinlikleri (*uyumluluk ve anlatımcılık*) de artmaktadır. Literatürde kişilerarası ilişkiler ile sosyal-duygusal yetkinlik düzeyini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmadığı için doğrudan bir karşılaştırma yapılamamıştır. Ancak, öğrencilerin kişilerarası ilişki becerileri ile öfke ifade tarzlarının incelendiği bir çalışmada, öğrencilerde onay bağımlılık arttıkça öfke düzeylerinin azalıp öfke kontrollerinin arttığı, başkalarına güven ve duygu farkındalığı arttıkça öfke kontrollerinin azaldığı belirlenmiştir.¹⁴

Öğrenci hemşirelerin bulaşma kaygısının yüksek olduğu, bu durumun psikososyal etkilerinin görüldüğü ve somatik yanıtlar ile bu durumla mücadele etmeye çalıştıkları, empati, güven duyma ve duygu farkındalıklarının düşük buna karşın onay alma eğilimlerinin yüksek olduğu, düşük düzeyde olan işlevsiz inançlarına karşın sosyal duygusal yetkinliklerinin (*uyumluluk ve anlatımcılık*) yüksek olduğu görülmektedir. Literatürde sosyal ve toplumsal onay alma ihtiyacının öz kontrolü azaltarak başetmeyi zorlaştırdığı belirtilmektedir.¹⁵ Bu bilgi doğrultusunda, yüksek onay alma gereksinimi olan öğrencilerin öz kontrollerinin azaldığı ve bu nedenle hissettikleri yüksek kaygıyla etkili olmayan *psikososyal tepkiler* ve *somatik yanıtlar* vererek başetmeye çalıştıkları söylenebilir. Öğrencilerin hala sosyal duygusal yetkinliklerinin/işlevselliklerinin bozulmamış olması umut verici olup, bulaş kaygısı ile başetmede etkili olmayan psikosomatik tepkileri gösteriyor olmaları ise bu konuda destek sağlanmasının gerekliliğini ortaya koyması bakımından uyarıcı niteliktedir. Ayrıca ders uygulamasına çıkmayan yani hastane deneyimi olmayan 1. Sınıf öğrencileri ile sürekli hastanede uygulamada olan 4. Sınıf intörn öğrencilerin kaygılarının diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Henüz hastane ortamı deneyimi olmayan 1. Sınıf öğrencilerinin yüksek kaygıları bilinmezlik (*hasta, hastalık, korunma vb konusunda henüz yeterli bilgi sahibi olmamaya bağlı*) ve belirsizliğin getirdiği kaygı ile açıklanabilir. Sürekli hastanede uygulamada olan 4. Sınıf öğrencilerinin yüksek kaygısının ise, pandeminin hemen ardından yüz yüze uygulama yapan ilk öğrenciler olmaları ve bu nedenle yüksek bulaş riski algılarına, bulaşma durumunda da süreci nasıl yönetecekleri konusunda yeterli bilgi sahibi olamamalarına bağlı, ne olacağını öngörememeleri nedeniyle hissettikleri belirsizlik kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Nitekim öğrencilerin bulaş kaygısının yüksek çıkması bu düşüncemizi destekler niteliktedir. Literatürde düşük düzey kaygının iyilik haline olumlu, yüksek düzey kaygının ise iyileşmeye olumsuz etkilerinin olduğu ifade edilmektedir.¹⁵ Her ne kadar öğrenciler hala işlevselliklerini koruyor olsa da, uzun vadede yüksek kaygının olumsuz sonuçlarının gelişmemesi için öğrencilerin ivedilikle desteklenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Bu sonuç, özellikle 1. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinin hissettikleri belirsizlik ve

bilinmezlikten kaynaklı kaygılarını azaltmak için, konu ile ilgili bilgi ve eğitimlerin kısa sürede planlanmasının gerekliliğini ve önemini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Erkek hemşirelerin “Empati” ve “Başkalarına Güvenme” eğilimleri kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Kız öğrencilerin ise sosyal-duygusal yetkinlikleri (*kişilerarası ilişkilerde farklı durumlara uyum sağlama becerileri (uyumluluk) ve başkalarına karşı duyguların ifade edilebilme yetenekleri (anlatıcılık)*) erkek öğrencilere göre daha iyi düzeydedir. Ayrıca pandemi kaygısının, bulaş kaygısının ve bu kaygıdan kaynaklı psikososyal etkilerin erkek öğrencilere kıyasla kız öğrencilerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Literatürde de araştırma bulguları ile benzer biçimde kız öğrencilerin sosyal-duygusal yetkinliklerinin ve pandemi kaygılarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır.¹⁶⁻²⁴ Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça sosyal duygusal yetkinlikleri de (*uyumluluk ve anlatıcılık*) artmaktadır. Bu sonuç öğrencilere verilen mesleki eğitim müfredatının kazanımı olarak açıklanabilir. Kendisi veya yakını COVID-19 nedeniyle hastanede tedavi olan öğrenci hemşireler daha fazla somatik tepki gösterme eğilimi göstermektedir. COVID-19’a yakalanma konusunda endişe arttıkça psikolojik iyi oluş düzeyinin düştüğü,²⁵⁻²⁷ stres ve kaygının arttığı ve ruh sağlığının bozulduğu²⁸ ve COVID-19 ifade edilmektedir. Hatta yakınlarında kayıp olmayanların psikolojik iyi oluşlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.²⁹ Bu bilgiler doğrultusunda, COVID-19 nedeniyle kendisi veya yakını hastanede tedavi olan öğrencilerin riskli grup olarak değerlendirilmesinin ve gerektiğinde psikososyal müdahaleler ile desteklenmesinin gerekli ve önemli olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin yaşları ile bulaş kaygısı ve psikososyal olarak etkilenme durumları arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Öyle ki, birinci sınıf öğrencilerinin en yüksek kaygı puanına sahip olduğu görülmektedir. Yaşı daha küçük olan birinci sınıf öğrencilerinin henüz hiç klinik deneyiminin olmaması ve mesleki anlamda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmamasından kaynaklanan bilinmezlik durumunun, kısıtlamaların kalktığı ve ancak henüz salgının tamamen bitmediği bir dönemde yüz yüze eğitimin başlamasıyla pandemi karşısında hissedilen stres ve kaygılarını arttırdığı düşünülmektedir.³⁰⁻³²

Öğrencilerin kişilerarası ilişkilerinde “Onay Bağımlılık” eğilimi arttıkça pandemi kaygıları (*bulaşma kaygısı, somatik tepki verme, psikososyal etkilenme ve işlevsiz inançlara sahip olma*) azalmakta, buna karşın “Başkalarına Güven Duyma” ve “Duygu Farkındalıkları” arttıkça pandemi kaygıları artmaktadır. Onay bağımlılık, kişilerarası ilişkilerde kendi duygu, düşünce ve fikirlerinden çok başkalarının fikirlerine önem verme, başkaları tarafından takdir edilme ve sürekli onaya ihtiyaç duymayı, kişilerarası bağımlılığı beraberinde getirmektedir.³³

Türkiye gibi toplulukçu ve geleneksel anlayışın hakim olduğu kültürlerde sosyal uyuma önem verilmesi;³⁴ kişinin kendine karşı mükemmeliyetçiliği benimsemesi ve sosyal kaygı bireyleri, öz kontrollerini azaltarak çevreden onam alma ihtiyacına itmektedir.^{21,35} Onay alma düzeyi yüksek olan, sürekli onaya ihtiyaç duyan yani öz kontrolü düşük olan öğrencilerin, zaten bu durumun kontrolleri dışında olduğuna ve durumu değiştiremeyeceklerine olan yüksek inançları nedeniyle şartların/koşulların bunu gerektirdiğini düşünerek, durumu kabul etme eğilimi gösterdiği ve buna bağlı bulaş kaygılarının azaldığı düşünülmektedir. Kişilerarası ilişkilerinde “Başkalarına Güvenme” ve kendi “Duygu ve Davranışlarının Farkında Olma” eğilimi arttıkça hissettikleri *pandemi kaygısı (bulaşma kaygısı, somatik tepki verme, psikososyal etkilenme ve işlevsiz inançlara sahip olma)* da artmaktadır. Kişilerarası ilişkilerinde başkaları ile temas etmeye, sosyalleşmeye önem veren ve pandemi sürecinde gelişen kısıtlamalarla bu yönde yaşadıkları sınırlılıklara ilişkin farkındalığı yüksek olan öğrencilerin daha fazla kaygı yaşadığı söylenebilir. Nihayetinde daha yüksek düzeyde hissettikleri bu kaygı karşısında daha çok psikososyal etkiler oluştuğu, başatmak için daha fazla işlevsiz inançlara sahip oldukları ve somatik tepkiler gösterdikleri düşünülmektedir. Kısa vadede somatik tepkiler pandemi kaygısını azaltmada etkili gibi görünse de uzun vadede işlevselliği bozmaktadır. Kişide gözlenen uzun süreli işlevsiz inançlar ve somatik tepkiler ile ruhsal açıdan bazı riskli durumlar (*travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete ve depresyon vb.*) arasında ilişki olduğu belirtilmektedir.^{36,37} Bu nedenle, duygu farkındalığı ve pandemi kaygısı yüksek, işlevselliği düşük olan öğrenci hemşirelerin ruhsal olarak (*anksiyete, depresyon gibi*) yakından gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi önemli olabilir. Ayrıca öğrencilerin *empati* becerileri arttıkça *somatik tepkileri* de azalmaktadır. Öğrencilerin kendilerini karşısındakinin yerine koyabilme ve onu anlama yetisinin (*empati*) yüksek olması duygusal zeka ile ilişkili bulunmaktadır.^{38,39} Bu bilgi doğrultusunda empati becerisi, başka bir anlatımla duygusal zekası yüksek olan öğrencilerin bedensel duyularını tanıma ve ayırt etme yetilerinin de yüksek olduğu ve bu nedenle somatik tepki gösterme eğilimlerinin azaldığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, öğrenci hemşirelerin *pandemi kaygısının, onay bağımlılık* özellikleri ile negatif yönlü; *kadın cinsiyette olma, başkalarına güvenme* ve *COVID-19 nedenli tedavi görme* durumu ile pozitif yönlü değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Literatürde de, araştırma bulguları ile benzer biçimde kadın cinsiyetinin daha düşük başatma düzeylerine sahip olduğu ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir.⁴⁰⁻⁴⁵ Ayrıca, kendisi ya da bir yakını COVID-19 nedeniyle hastanede yatarak tedavi olan bireylerin yaşadıkları bu deneyimlerinin olumsuz etki yarattığı ve tekrar aynı şeyleri yaşama düşüncesinin kaygılarını yükselttiği düşünülmektedir.

Sonuç

Araştırmaya katılım gösteren 349 öğrenci hemşirelerin COVID-19 bulaş kaygısının yüksek olduğu, bu durumun psikososyal etkilerinin görüldüğü ve somatik yanıtlar ile bu durumla mücadele etmeye çalıştıkları, empati, güven duyma ve duygu farkındalıklarının düşük buna karşın onay alma eğilimlerinin yüksek olduğu, düşük düzeyde olan işlevsiz inançlarına karşın sosyal duygusal yetkinliklerinin (*uyumluluk ve anlatımcılık*) yüksek olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin “*Empati*” ve “*Başkalarına Güvenme*” eğilimleri kız öğrencilerden daha yüksek; sosyal duygusal yetkinlikleri ve pandemi kaygıları kız öğrencilerden daha düşüktür. Öğrenci hemşirelerin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi ve COVID-19 nedeni tedavi görme durumuna göre kişilerarası ilişki becerileri ve pandemi kaygıları ve sosyal duygusal yetkinlikleri farklılık göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin, *KİBÖ*’nün *onay bağımlılık, başkalarına güven ve duygu farkındalığı* alt ölçek puan ortalamaları ile PKÖ’nin *bulaşma kaygısı, psikososyal etkiler ve işlevsiz inançlar* alt ölçek ve toplam ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu; buna karşın *empati* yetileri ile anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Özetle, öğrenci hemşirelerin *pandemi kaygısının, onay bağımlılık* özellikleri ile negatif yönlü; *kadın cinsiyette olma, başkalarına güvenme ve COVID-19 nedeni tedavi görme* durumu ile pozitif yönlü değişim gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda gelecekte benzer durumların yaşanması halinde bu süreci daha iyi yönetmek ve bireylerin baş edebilmelerini destekleyebilmek için şu önerilerde bulunmak mümkündür: Hemşire adayı olan öğrencilerin sahip olduğu bulaş kaygısının psikososyal etkileri ile başetmede kullandıkları etkisiz başetme becerilerini (somatik yanıtlar gibi) değiştirmeye yönelik girişimler planlanmalı ve öğrenme motivasyonlarını olumsuz etkileme olasılığı bulunan bulaş kaygısını azaltmaya yönelik stratejiler geliştirilmelidir. Öğrenci hemşirelerin hissettiği bulaş kaygısının olası olumsuz sonuçlarının (işlevsiz inançlar, ruhsal problemler vb.) gelişmemesine yönelik önlemler alınmalıdır. Ayrıca, pandemi kaygısı için daha riskli grupta olan öğrencilere (kadın olan, birinci ve son sınıf olan, kendisi ya da bir yakını COVID-19 nedeniyle hastanede yatarak tedavi gören vb.) yönelik yakın gözlem yapılmalı ve destek sağlanmalıdır.

Finansal Destek Beyanı: Bu araştırma, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir fon kuruluşundan bir hibe almamıştır.

Yazarların Katkısı

Konu Seçimi: TG, LBA, Veri toplama ve analiz: TG, Tasarım: TG, LBA, Makalenin yazımı: TG, LBA, Planlama: TG, LBA, Eleştirel gözden geçirme: LBA

Çıkar Çatışması

Bu makalede herhangi bir nakdî/aynî yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur. Yazarlar arasında da çıkar çatışması bulunmamaktadır

Kaynaklar

1. İmamoğlu SE, Aydın B. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Psikoloji Çalışmaları*. 2009; 29: 39-64.
2. Şengöz M. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi modeli'nin bütünlük bir süreç olarak yeniden yorumlanması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2022; 9(1): 164-173.
3. Gülay H. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. Ankara: Pegem akademi. 2010.
4. Ozana U, Güven G, Sezer T, Azkeskin K, Yılmaz E. Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal* 2015; 1 (2): 589-598.
5. Yorguner N, Bulut NS, Akvardar Y. (2021). Covid-19 salgını sırasında üniversite öğrencilerinin karşılaştığı psikososyal zorlukların ve hastalığa yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının incelenmesi. *Noro-Psikiyatri Arsivi*. 2021; 58 (1): 3-10.
6. Bilge Y, Bilge Y. Koronavirüs salgını ve sosyal izolasyonun psikolojik semptomlar üzerindeki etkilerinin psikolojik sağlamlık ve stresle baş etme tarzları açısından incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2020; 23 (Ek 1): 38-51. DOI: 10.5505/kpd.2020.66934
7. McBrien A, Wild M, Bachorowski J. Social-Emotional Expertise (SEE) Scale: Development and Initial Validation. Assessment, *Sage Journals*. 2020 Dec; 27 (8): 1718-1730. doi: 10.1177/1073191118794866.
8. Ay İ, Temel G. Sosyal-duygusal yetkinlik ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve güvenilirlik-geçerlilik çalışması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. 2021; (10): 142-160.
9. Özalp M, Demir Çelebi Ç, Ekşi H. Pandemi Kaygısı Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi (JOSSE)*. 2021; (4) 1: 119-136.
10. Tarlakazan E, Tarlakazan BE. Covid-19 pandemi sürecinin öğrenci davranışları üzerine etkisi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2021; 8 (1): 52-64.
11. Çetin C, Anuk Ö. Covid-19 pandemi sürecinde yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık: Bir kamu üniversitesi öğrencileri örnekleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 2020; 7 (5): 170-189.
12. Emiral E, Çevik ZA, Gülümser Ş. Covid-19 pandemisi ve intihar. *Estüdam Halk Sağlığı Dergisi*. 2021; 5 (Covid-19 özel sayısı): 138-147.
13. Yıldırım M, Geçer E, Akgül Ö. The impacts of vulnerability, perceived risk, and fear on preventive behaviours against Covid-19. *Psychology, Health and Medicine*. 2021; 26 (1): 1-9.
14. Eda Mert, Demirkıran F, Adana F. Hemşirelik Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Boyutları ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki. *Medical Sciences*, 2019; 14 (2): 122-132.
15. Kayış AR, Akcaoglu MÖ. University Students' Loneliness, Anxiety and Mental Well-Being during Covid-19 Pandemic: The Mediation Role of Self-Control/Covid-19 Pandemisi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık, Kaygı ve Mental İyi Oluş: Öz Kontrolün Aracılık Rolü. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2022; 13 (5): 109-131.

16. Coleman PK. Perceptions of parent–child attachment, social self-efficacy, and peer relationships in middle childhood. *Infant and Child Development*. 2003; 12: 351–368.
17. Yorguner N, Bulut NS, Akvardar Y. Covid-19 salgını sırasında üniversite öğrencilerinin karşılaştığı psikososyal zorlukların ve hastalığa yönelik bilgi, tutum ve davranışlarının incelenmesi. *Nöropsikiyatri Arsivi*, 2021; 58 (1): 3-10.
18. Ceviz N, Tektaş N, Basmacı G, Tektaş M. Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *International Journal of Scholars in Education*, 2020; 3 (2): 312-329.
19. Rahman S. Tıp fakültesi öğrencilerinin Covid-19 fobi durumlarının değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 2021; 35 (1): 68-73.
20. Richman JA, Flaherty JA. Gender differences in medical student distress: contributions of prior socialization and current role-related stress. *Soc Sci Med* 1990; 30: 777-87.
21. Kandemir F. Bazı demografik değişkenler bağlamında COVID-19 pandemi neslinin dindarlık ve ölüm kaygısı ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Tokat İlmîyat Dergisi*, 2020; 8 (1): 99-129.
22. Rodriguez-Ray R, Garrido-Hernansaiz H, Collado S. Psychological impact and associated factors during the initial stage of the Coronavirüs (Covid-19) pandemic among the general population of Spain. *Frontiers in Psychology*. 2020; 11: 1540-153.
23. Sturman ED. Coping with Covid-19: Resilience and psychological well-being in the midst of a pandemic. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 2020; 39 (7): 561-570.)
24. Didin M, Yavuz Betül, Yazıcı HG. Covid-19'un Öğrencilerin Stres, Anksiyete, Depresyon, Korku Düzeylerine Etkisi: Sistematik Derleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2022; 14 (1): 38-45.
25. Altuntaş O, Tekeci Y. Effect of Covid-19 on perceived stress, coping skills, self-control and self-management skills. *Research Square*, 2020; <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-48393/v1>
26. Ekiz T, İlman E, Dönmez E. Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile Covid-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*. 2020; 6 (1): 139-154.
27. Tasso AF, Hisli Şahin N, San Roman GJ. Covid-19 disruption on college students: cademic and socioemotional implicaions. *Psychological Trauma: Theory Reserach, Practice, and Policy*. 2021; 13 (1): 9-15. <https://doi.org/10.1037/tra0000996>
28. Selçuk O, Gencer TE, Karataş Z. Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Covid-19 Salgını ve Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin Tutumları ile Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 2021; 32 (3): 967-994.
29. Yalın B. Üniversite öğrencilerinin Covid-19 korku düzeyleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi 2022 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Biruni Üniversitesi). <https://hdl.handle.net/20.500.12445/2544>
30. Deniz N. Üniversite öğrencilerinde pandemi sürecinde artan kaygı ve ekran bağımlılığı arasındaki ilişki. 2022 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi). <https://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/handle/11363/3693>
31. Xiong J, Lipsitz O, Nasri F, Lui LMW, Gill H, Phan L, et al. Impact of COVID-19 pandemic on mental health in the general population: A systematic review. *J Affect Disord*, 2020; 277: 55-64.

32. Gencer N. Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs (Kovid-19) korkusu: Çorum örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2020; (4): 1153-1173.
33. Raba S. Üniversite öğrencilerinde kişilerarası bağımlılık ile utandırılma korkusu aidiyet duygusu ve sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesi 2019 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi). <https://www.proquest.com/docview/2707571701?fromopenview=true&pqorigsite=gscholar&sourcetype=Dissertations%20&%20Theses>
34. Kağıtçıbaşı Ç. Günümüzde insan ve insanlar. Sosyal psikolojiye giriş. İstanbul: Evrim Yayınevi. 2010.
35. Karaşar B, Ögülmüş S. Üniversite öğrencilerinde sosyal onay ihtiyacının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016; 29 (2): 469-495.
36. Jowett S, Shevlin M, Hyland P, Karatzias T. Posttraumatic stress disorder and persistent somatic symptoms during the Covid-19 pandemic: the role of sense of threat. *Psychosomatic Medicine*, 2021; 83 (4): 338-344.
37. Bencik, Ö. Bireylerin Pandemi Döneminde Sağlığa Dair İşlevsel Olmayan İnanç, Kaygı ve Depresyonları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 2021 (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
38. Tatar A, Çamkerten S, Özdemir, H. Genç yetişkinlerde duygusal zeka, empati ve sosyal beceri düzeyi arası ilişkilerin incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 2020; 2 (3): 335-346.
39. Kumru TN. *Özgünlüğün Kişilik Özellikleri, Duygusal Zeka ve Empati İle İncelenmesi* 2021 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi). <http://acikerisim.fsm.edu.tr>
40. Çölgeçen Y, Çölgeçen H. Covid-19 Pandemisine Bağlı Yaşanan Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Turkish Studies*, 2020; 15 (4): 261-275.
41. Ekiz T, İlman E, Dönmez E. Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile Covid-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*. 2020; 6 (1); 139-154.
42. Kong X, Zheng K, Tang M, Kong F, Zhou J, Diao L, Yuchao D. Prevalence and Factors Associated with Depression and Anxiety of Hospitalized Patients with Covid-19. *MedRxiv* 2020, 1-12. doi: <https://doi.org/10.1101/2020.03.24.20043075>
43. Kurt O, Deveci S E, Oguzoncul AF. Levels of Anxiety and Depression Related to Covid-19 Among Physicians: An online cross-sectional study from Turkey. *Annals of Clinical and Analytical Medicine*. 2020; 11 (3): 1-6. doi: 10.4328/ACAM.20206
44. Özdin S. Özdin ŞB. Levels and Predictors of Anxiety, Depression and Health Anxiety During Covid-19 Pandemic in Turkish Society: The Importance of Gender. *International Journal of Social Psychiatry* 2020; 66 (5): 504–511.
45. Göksu Ö, Kumcağız H. Covid-19 Salgınında Bireylerde Algılanan Stres Düzeyi ve Kaygı Düzeyleri. *Turkish Studies*, 2020; 15(4): 463-479.